

Eesti ja soome keele sarnasusest ja omandamisest ning nende mõjust eesti-soome suhtlusele

Annekatriin Kaivapalu

Turu Ülikool, Tallinna Ülikool

annekai@utu.fi / kaivapa@tlu.ee

1. Soome ja Eesti keelesild

Soome-Eesti keelesilla all on tavapäraselt silmas peetud naabermaa keele oskust mõlemal pool Soome lahte. Eesti ja soome keel on lähedaste sugulaskeeltena nii sõnavara kui struktuuri poolest üsna sarnased. Keeltevaheline sarnasus ning kahe maa kultuuriline ja geograafiline lähedus hõlbustavad keele õppimist ja nii areneb eestlaste soome keele ja soomlaste eesti keele oskus üldjuhul kiiremini kui näiteks indoeuroopa keelte kõnelejalatel. Mõlemal maal on traditsiooniliselt olnud märkimisväärne hulk naabrite keele oskajaid.

Esimene teadaolev eesti ja soome keele võrdlus on pärit aastast 1650 osana Michael Wexioniuse peamiselt ajalugu ja geograafiat käsitlevast teosest *Epitome descriptionis Sueciae, Gothiae, Fenningiae et subjectarum provinciarum* (Remes 2009, 23). 19. sajandi algusest peale on võrdlus lähedase sugulaskeelega olnud enam või vähem oluline osa eesti ja soome keele akadeemilisest õppes ja uurimisest. 20. sajandi alguses muutus naabrite keele oskamine veelgi tihenenuks sidemete tõttu mõlema maa haritlaskonna hulgas üldiseks. Möödunud sajandi teisel poolel kuulus sugulaskeel kohustusliku aina eesti ja soome filoloogide õppekavva, samuti õpiti seda laialdaselt keelekursustel nii Eestis kui Soomes. Soome televisioonist sai 1970.–1980. aastatel põhjaeestlaste jaoks aken välismaailma ja seetõttu on selle põlvkonna soome keele oskus kõikide vanuserühmade kõrgeim, ulatudes ligi neljandikuni. (Tender & Soosaar 2017)

Pärast Eesti taasiseseisvumist laienes soome keele õpetus hoogsalt Eestis üldharidus- ja kutsekoolidesse. Soome keele õppe tippajal 1990. aastatel õppis eesti üldhariduskoolides soome keelt umbes 3000 ja kutsekoolides 1500 õpilast (SKAR 1997). Pärast 2000. aastate

alguse langusperioodi on soome keele õpetamise osakaal Eesti haridusmaastikul hakanud taas kasvama: HaridusSilma andmeil õpib sel õppeaastal soome keelt meie koolides 1114 õpilast. Uue riikliku õppekavaga (PRÕK 2011) avanes võimalus õpetada soome keelt B-võõrkeelena. Haridus- ja Teadusministeeriumi andmeil tehakse seda praegu juba 12 kooli põhikooliastmes. Soome keele kui kolmanda võõrkeele ehk C-keele õpetamise traditsioon on pikem ning praegu on see võimalik rohkem kui 20 koolis. Soome keelt õpitakse ka valikainena. (Pärismaa 2018) Esimesed soome keele õpinguid kuuendas klassis alustanud on jõudnud nüüdseks gümnaasiumisse. Soome keelt õpetatakse pea- ja kõrvalerialana Tartu ja Tallinna ülikoolis, ka vabaharidussüsteemis on huvi soome keele vastu endiselt suur. Hoogustunud liikuvus kahe maa vahel on omakorda suurendanud soome keele oskajate arvu Eestis: 2011. aasta rahvaloenduse käigus märkis end soome keele oskajaks 167 315 inimest ehk 12,9%, värske Haridus- ja Teadusministeeriumi analüüsi (Simmul 2017) põhjal on soome keele oskajaid veelgi enam, 16%. Sellega oli soome keel Eestis vene ja inglise keele järel oskajate arvult kolmas võõrkeel, ka tööturul on soome keele oskusega töötajate vajadus inglise ja vene keele oskajate järel kolmandal kohal.

Soome keele oskajate arv Eestis varieerub siiski oluliselt geograafiliselt ja vanuserühmiti. Ootuspäraselt on see kõrgeim Harjumaal (keskmiselt 18,75%, Viimsi vallas 30%), madalaim Ida-Virumaal (keskmiselt 2%, Narva linnas 0,8%). Vanuserühmadest on kõige suurem soome keele oskajate osakaal 40–44- (24,7%) ja 35–39-aastaste (24,6%) hulgas. Enam kui 20% on soome keele oskajaid ka vanuserühmades 30–34 ja 45–49 aastat. Nooremate seas on aga soome keele oskus kiiresti vähenenud: kui vanuserühmas 25–29 aastat ulatub keeleoskajate osakaal veel 20% lähedale, siis alla 20-aastaste seas jääb see 15% piirist allapoole. (Tender & Soosaar 2017) Samas on soome keele õppijate motivatsioon uurimistulemuste (Õis 2014; Tender & Soosaar 2017) põhjal kõrge. Kõige olulisem soome keele õppimise põhjus on õpilaste soov soome keelt osata. Küsimusele, mida annab praegu ja/või tulevikus soome keele oskus, vastati, et see võimaldab soomlastega suhelda. Soome keele õpingud valiti ka sellepärast, et soome keel meeldib, on huvitav ja põnev ning soome keele õppimine on tore. (Õis 2014) Rõhutati ka Soome elama või tööle mineku võimalust ning paremaid väljavaateid tööturul. Mõlema uuringu põhjal toetas umbes kolmandiku vastanute arvates valikut soome keele sarnasus eesti keelega, mis muudab õppimise võrreldes vene ja saksa keelega lihtsamaks.

Soomes elas 2016. aastal Soome statistikakeskuse andmetel 50 000 eestlast. Tegelikult on see arv ilmselt tunduvalt suurem, ulatudes mõnedel andmetel isegi kuni 75 000-ni. Eesti keelt

emakeelena õpetatakse umbes 20 omavalitsuses, õpetajaid on 35.¹ Oma emakeele õppes osalevate eesti õpilaste arv on viimase kümnendi jooksul märkimisväärselt suurenenud: kui 2004. aastal õppis eesti keelt emakeelena 515 õpilast, siis 2014. aastal 1214 (Latomaa 2018) ja viimastel andmetel juba umbes 1500 õpilast. Helsingis Latokartano koolis õpib eesti-soome kakskeelses õppes umbes sada õpilast. Enamik eesti keelt emakeelena õppijatest on koondunud pealinna ja selle lähiümbrusesse (Helsingi, Hyvinkaa, Vantaa, Hämeenlinna, Tampere, Espoo). 2015. aastal hakati Helsingi ülikoolis eesti keele õpetajaid ette valmistama. Eesti keele õppe ja eestikeelse hariduse küsimustega Soomes tegeleb Eestikeelse Hariduse Selts (www.eestikeelsehariduseselts.fi). Seltsi põhieesmärk on tagada eesti keele ja kultuuri kestlikkus Soomes ning edendada, korraldada ja toetada eestikeelset haridustegevust.

Eesti keelt võõrkeelena õpetatakse Helsingis Vuosaare algkoolis ja Edela-Soomes Raisios Tahvio kooli 5.–6. klassides ning Lappeenranna ja Helsingi Sibeliuse gümnaasiumis. Helsingi ülikoolis õpetatakse eesti keelt pea- ja kõrvalerialana, Turu, Tampere ja Oulu ülikoolis kõrvalerialana. Eesti keele õppimine on endiselt populaarne vabaharidussüsteemis. Täiskasvanutele õpetab eesti keelt võõrkeelena erinevates rahvaülikoolides ja seltsides paarkümmend õpetajat, igapäev 10–40 õpilast. Tuglase Seltsis osaleb kursustel 300–350 eesti keele õppijat aastas. Eesti rahvaloenduse andmetega võrreldavat statistikat soomlaste eesti keele oskuse kohta siinkirjutaja kasutuses paraku ei ole.

Naabermaa keele õpetamise ja õppimise tähtsust mõlemal pool Soome lahte ning selle olulisust Soome ja Eesti suhetes, kultuuri mõistmisel ja majanduselu edendamisel on rõhutatud kahes Eesti ja Soome ühisraportis (Jõerüüt & Ollila 2003; Okk & Blomberg 2008). Jätkuva globaliseerumise tingimustes, kus inglise keel hõivab üha agressiivsemalt rahvuskeelte positsioone, toetab eesti ja soome keele kasutamine eestlaste ja soomlaste omavahelises suhtluses mõlema keele püsijäämist. Lähedaste sugulaskeelte sarnasus, selle tunnetamine ja teadvustamine loob teiste keeltega võrreldes hõlpsamaks ja kiiremaks keeleõppeks soodsa pinnase. Käesolevas kirjutises tutvustatakse olemasolevaid ja teoksil uurimusi eesti ja soome keele vastastikuse mõistmise ja sarnasuse tunnetamise kohta ning arutletakse selle üle, kuidas mõjutab eesti ja soome keele sarnasus kahe maa vahelist rännet, immigrandide integreerumist ja keelelist identiteeti ning eesti-soome kakskeelsete laste keelelist arengut.

¹ Värskeimad andmed pärinevad Tuglase Seltsi kultuurisekretärit Järvi Lipastilt 15.3.2017 ning on ligikaudsed.

2. Eesti ja soome keele vastastikusest mõistmisest

Suursaadik Jaakko Kalela, kes Eesti taasiseseisvumise ajal töötas president Mauno Koivisto kantseleiülemana, on meenutanud Soome presidendi vastust selle aja rohketele küsimustele eesti ja soome keele sarnasuse kohta: „Me saame aru kolmandikust, kolmandikust saame aru valesti ja kolmandikust ei saa üldse aru.“ Presidendi tollane hinnang põhines küll vaid sugulaskeele kasutuskogemusel, kuid viimastel aastatel läbi viidud uurimused eesti ja soome keele vastastikusest mõistmisest on osutanud, et üldjoontes peab see arvamus paika.

Eestlaste soome keele ja soomlaste eesti keele mõistmist on uuritud nii üksiksõna- kui tekstitasandil (Kaivapalu 2015). Uurimused viidi läbi Eestis ja Soomes eesmärgiga selgitada, kuidas eestlased ja soomlased mõistavad oma emakeele põhjal lähedast sugulaskeelt juhul, kui uurimuses osalejatel puudub sihtkeele õppimis- ja kasutuskogemus. Teine eesmärk oli uurida, kas eestlased ja soomlased mõistavad lähedast sugulaskeelt samal määral.

Üksiksõnade mõistmise uurimuses osales 32 soome õpilast ühest Lõuna-Savo maakonna gümnaasiumist ja 47 eesti õpilast ühest Põhja-Eesti ja ühest Lõuna-Eesti gümnaasiumist, tervikteksti mõistmist käsitlevas uurimuses 39 soome üliõpilast Jyväskylä ja Ida-Soome ülikoolidest ning 39 eesti üliõpilast Tallinna ülikoolist. Mõlemad on taustategurite osas hästi võrreldavad. Nii üksiksõnade mõistmise testi sooritanud gümnaasiumiõpilased kui ülikooliõpingute alguses olevad üliõpilased, kes osalesid tervikteksti mõistmistestis, paigutuvad kognitiivse arengu mõttes noorte täiskasvanute hulka. Samuti on sarnane uurimustes osalejate haridus- ja kultuuritaust, sotsiaalne taust ning varasem keeleoskus, ka testi sooritamise tingimused olid samad.

Üksiksõnatest sisaldas nelja rühma eri sarnasusastmega sõnu:

- 1) eesti ja soome keeles sama või lähedase tähendusega sõnad (nt *kurss* – *kurssi*, *tädi* – *täti*, *naaber* – *naapuri*);
- 2) eesti ja soome keeles kirjapildilt samad või lähedased, kuid tähenduselt erinevad sõnad ehk nn valesõbrad (nt *kalju* – *kalju* 'kiilaspäine', *hallitus* – *hallitus* 'valitsus', *viiner* – *viineri* 'saiake');
- 3) eesti ja soome keeles kaudses tähenduseseoses olevad sõnad (nt eesti *vihmavari* 'sateenvarjo' võiks olla soomlasele mõistetav soome keeles lähedase tähendusega sõna

vihma 'seenevihm' kaudu, sest mõlemad jagavad sama tähendust, st mõlemal juhul on tegemist vihmaga);

4) mõne muu keele abil äratuntavad laen- ja võõrsõnad (nt sm *historia*, ee *kostüüm*).

Uurimuse tulemuste põhjal selgus, et üksiksõnadest oli mõlema osalejate rühma jaoks arusaadav umbes kolmandik, eesti õpilastele veidi üle kolmandiku, soome õpilastele veidi alla kolmandiku sõnadest (tabel 1).

Tabel 1. Eesti ja soome üksiksõnade mõistmine: õigete vastuste osakaal protsentides

Osalejate rühm	Testisõnarühm				
	Kirjapildilt ja tähenduselt sarnased sõnad	Kirjapildilt sarnased, kuid tähenduselt erinevad sõnad	Kaudses tähenduseseoses olevad sõnad	Laen- ja võõrsõnad	Keskmine
Eesti õpilased (n = 47)	68,4	2,4	8,0	56,2	33,8
Soome õpilased (n = 32)	43,6	4,7	24,2	35,3	27,0

Nii eesti kui soome õpilaste jaoks osutusid ootuspäraselt kõige arusaadavamateks eesti ja soome keeles kirjapildilt sarnased samatähenduslikud sõnad, seejärel laen- ja võõrsõnad. Kõige rohkem raskusi valmistasid kirjapildilt sarnased, kuid tähenduselt erinevad valesõnad. Eestlased mõistsid paremini eesti ja soome keeles samatähenduslikke kirjapildilt sarnaseid sõnu ning laen- ja võõrsõnu. Kaudses tähenduseseoses olevaid üksiksõnu, mille mingi tähenduskomponent on sarnane, mõistsid seevastu paremini soomlased.

Tervikteksti mõistmist käsitlevas uurimuses paluti osalejatel lugeda Eesti ja Soome suhteid käsitlevat sihtkeelset teksti (*Silta meren yli, Sild üle mere*), vastata küsimustele teksti kohta, tõlkida teksti nii palju, kui teadmised ja oskused võimaldavad, ning kirjeldada oma mõistmisprotsessi ja selles kasutatavaid strateegiaid. Tekst oli tõlgitud Eesti ja Soome kontakte käsitlevast ingliskeelsest tekstist „Bridge over the sea“ paralleelselt eesti ja soome keelde nii, et kahe keele konstruktsioonid oleksid võimalikult sarnased: näiteks kui ühes keeles väljendati tõlkides mõtet lauselühendi abil, siis toimiti samuti ka teises keeles, või kui ühes keeles kasutati kõrvallauset, siis tehti seda ka teises (Muikku-Werner 2013, 236).

Tulemustest selgus taas (tabel 2), et umbes kolmandik kuni pool lähisugulaskeelsest tekstist on eestlastele ja soomlastele arusaadav ka siis, kui seda keelt ei ole varem õpitud ega keelekeskkonnas viibitud, oma emakeele, muude varem õpitud keelte ja üldteadmiste põhjal.

Tabel 2. Tekstimõistmisküsimuste eest saadud summaarne punktide arv

Osalejate rühm	Küsimus						Kokku
	K1	K2	K3	K4	K5	K6	
Eesti üliõpilased	43	51	37,5	20	30	33	214,5
Soome üliõpilased	80	67	43	27,5	57	28,5	305
Võimalik maksimaalne punktide arv	117	78	73	117	117	117	619

Eesti ja soome keele vastastikune mõistmine ei ole siiski sümmeetriline. Soomlased mõistavad lähisugulaskeelset tervikteksti eestlastest paremini esmajoones oma emakeele eesti keelest laiema geograafilise, sotsiaalse ja ajaloolise varieerumise tõttu:

[Yritin ymmärtää] sitomalla sanoja vanhaan suomeen tai sanontoihin (esim. *Soome lahe mõlemal kaldal* → kaldal → kaidal)

[Proovisin mõista] seostades sõnu vana soome keele või väljenditega (nt *Soome lahe mõlemal kaldal* → kaldal → kaidal)

[Auttoivat] suomen puhekieli ja Turun murre.

[Aitasid] soome kõnekeel ja Turu murre

Eesti ja soome keele vastastikusel mõistmisel toetutakse niisiis esmajoones nende keelte, aga ka muude varem õpitud keelte ja sihtkeele sarnasusele, seostatakse seda metalingvistiliste ja üldteadmistega ning tervikteksti puhul kontrollitakse oletusi lause-, lõigu- ja tekstikontekstis. Kontekst toimib omalaadse filtrina, mis selekteerib keelekasutaja oletusi neid aktsepteerides või tagasi lükates. (Kaivapalu 2015)

3. Keeltevaheline sarnasus ja selle tunnetamine

Mistahes uue keele mõistmise ja õppimise lähtekoht on keeltevahelise sarnasuse tunnetamine. Tunnetatud keeltevaheline sarnasus ei ole ilmtingimata sama kui keelesüsteemide tegelik tüpoloogiline kaugus, sest see on väga individuaalne ning sõltub paljuski keeletekasutaja varasematest teadmistest ja kogemustest (Ringbom 2007, 7–8, 24–26). Nii võivad eesti *kalad* ja soome *kalat* olla ühe keeletekasutaja jaoks vägagi sarnased, sest erineb ainult üks täht, teise jaoks aga erinevad, sest neis on erinevad tähed.

Seda, kuidas eestlased ja soomlased kahe keele sarnasust tunnetavad juhul, kui neil on aega ja võimalust seda teadvustada, ja millised tegurid tunnetamist mõjutavad, on juba mõnevõrra uuritud (Kaivapalu & Martin 2014; 2015; 2017). Kuna eesmärk oli keskenduda just teadvustatud sarnasuse tunnetamisele, koguti uurimismaterjal tajutesti abil, mis sisaldas 48 paari mõlemas keeles sama või lähedase tähendusega ning samas käändevormis sõnu. Testisõnade valikul lähtuti keelendite tegelikust sarnasusest (Remes 2009), mis varieerus samasusest juhusliku(ma) sarnasuseni järgmiselt.

- 1) sama tüvi, samad tunnused ja lõpud: *kala+d – kala+t*
- 2) sama tüvi, eri tunnused ja lõpud: *saar+te – saar+ien*
- 3) eri tüvi, samad tunnused ja lõpud: *harrastuse+st – harrastukse+sta*
- 4) eri tüvi, eri tunnused ja lõpud: *us+te – uks+ien*

Sõnapaari esimene sõna oli lähtekeelne, st eesti vastajate testides eesti-, soome vastajate testides soomekeelne, ja teine sihtkeelne ehk eesti vastajate testides soome-, soome vastajate testides eestikeelne.

Uurimismaterjal koguti internetiküsitluse abil, mis võimaldas uurimusse kaasata erinevatest Eesti ja Soome ülikoolidest 109 eesti ja 115 soome üliõpilast, kellel puudus lähisugulaskeele keskkonnas elamise kogemus ja kes ei olnud varem vastavalt kas eesti või soome keelt õppinud. Osalejatel paluti hinnata testisõnu kolmeastmelisel skaalal täiesti sarnaseks, üsna sarnaseks ja erinevaks. Samuti paluti osalejatel põhjendada oma valikut, et selgitada, millised tegurid sarnasuse tunnetamist mõjutavad. Tunnetatud sarnasuse mõõtmiseks töötati välja sarnasusindeks: iga täiesti sarnane vastus andis kaks punkti, üsna sarnane ühe punkti ja erinev

vastus null punkti. Seejärel iga sõnapaari punktid summeeriti, samuti arvatati välja samasuguste, üsna samasuguste ja erinevate vastuste punktisumma. Seega, mida kõrgem on sarnasusindeks, seda sarnasemana tunnetasid vastajad sõnapaare. Vastajate veidi erineva hulga tõttu on tulemused kaalutud (tabel 3).

Tabel 3. Eestlaste ja soomlaste vastuste koguarv kolmeastmelisel skaalal ning tunnetatud sarnasuse indeks

Rühm	Vastuste koguarv (kaalutud)			Tunnetatud sarnasuse indeks
	Sarnane	Üsna sarnane	Erinev	
Soomlased (n = 115)	1684,3	1631,3	1424,3	5017,4
Eestlased (n = 109)	1125,7	2027,5	1550,5	4370,6

Tulemustest nähtub, et soomlased on eestlastest altimad tunnetama eesti ja soome keele käändevormide sarnasust. Eestlased seevastu peavad sõnapaare pigem üsna samasuguseks kui samasuguseks või erinevaks ehk keskenduvad n-ö keskmisele. Keeltevahelise sarnasuse teadvustatud tunnetamise uurimise tulemused langevad niisiis kokku eelpool kirjeldatud soome ja eesti keele mõistmist käsitleva uurimuse tulemustega. Samuti osutavad osalejate kommentaarid, et soomlased toetuvad nii nagu mõistmistestiski peamiselt oma emakeele ulatuslikumale geograafilisele ja sotsiaalsele varieerumisele ning keskenduvad hindamisel rohkem sõnavormide sarnasusele tervikuna. Eestlased tuginevad hindamisel pigem sõnatüvede, käändelõppude ja mitmuse tunnuste sarnasusele. Soomekeelsete osalejate tunnetusprotsess näib niisiis refleksioonide põhjal olevat pigem tähendusekeskne, eestikeelsete osalejate tunnetusprotsess pigem vormikeskne. Sarnasuse tunnetamise määra mõjutavad tegurid on seotud esmajoonel emakeelega: teadmistega oma emakeele ajaloolise, sotsiaalse ja geograafilise varieerumise ning keelendi paralleelvormide kohta, samuti keelendi esinemissagedusega. Need tegurid põhjustavad teadvustatud tunnetatud sarnasuse asümmeetriat kahe osavõtjarühma vahel.

Soome ja eesti keele sarnasuse teadvustamata tunnetamise uurimine on alles algusjärgus. Siiski on oluline teada, kas eesti ja soome keele sarnasust tunnetatakse samamoodi ka siis, kui

teadlikuks analüüsiks ja võrdlemiseks ei ole aega. Pilootuurimuses, milles osales kuus eestlast Tallinna ja kuus soomlast Ida-Soome ülikoolist, kasutati teadvustamata sarnasuse tunnetamise uurimiseks reaktsiooniajakatset. Katse sisaldas samu sõnapaare kui teadvustatud tunnetamise test ning lisaks muid eesti ja soome keele tegelikke ja tehissõnu, mille keeltevahelise sarnasuse aste vaheldus samasusest erinevuseni. Soomlastele oli stiimuliks eestikeelne ja sihtmärksõnaks soomekeelne sõna, eestlastele stiimuliks soomekeelne ja sihtmärksõnaks eestikeelne sõna. Katseisikule näidati ekraanil kõigepealt maski XXXXX, siis lähisugulaskeelset stiimulit (vastavalt *hambaid* või *hampaita*) ja seejärel sihtmärksõna (vastavalt *hampaita* või *hambaid*). Katseisiku ülesanne oli otsustada, kas sihtmärksõna on sõna (vajutades klahvi W) või tehissõna (vajutades klahvi P). Varasemad uurimused (Jiang 2012) on osutanud, et katseisikud reageerivad stiimuliga sarnasele sihtmärksõnale kiiremini kui stiimulist erinevale sihtmärksõnale. Pilootuurimuse tulemuste põhjal näib see paika pidavat soomlaste, kuid mitte eestlaste osas (tabel 4).

Tabel 4. Soomlaste ja eestlaste keskmine reaktsiooniaeg stiimuli ja sihtmärksõna paaride eri sarnasusastme korral

Sarnasuskategooria	Õigete vastuste keskmine reaktsiooniaeg (ms)	
	Soomlased	Eestlased
Sama tüvi, samad tunnused ja lõpud	786.96	947.84
Sama tüvi, eri tunnused ja lõpud	826.96	873.62
Eri tüvi, samad tunnused ja lõpud	984.44	978.42
Eri tüvi, eri tunnused ja lõpud	896.97	903.35
Kokku	889.94	925.43

Kuigi tulemustesse on väikese osavõtjate arvu tõttu põhjust suhtuda väga ettevaatlikult, viitab soomlaste lühem keskmine reaktsiooniaeg paremale sarnasuse tunnetamisele ja kinnitab nii teadvustatud sarnasuse tunnetamise tulemusi. Ka sama katse veidi täiustatud variandil põhineva ja suuremat hulka uurimuses osalejaid hõlmava magistritöö (Siilivask 2018) tulemused osutavad, et soomlaste reaktsiooniaeg on eestlaste omast lühem. Samuti osutab eestlastest soome keele õppijate ja soomlastest eesti keele õppijate keelekasutus õppijakeele korpuste tekstides (Kaivapalu & Eslon 2011), et soomekeelsed õppijad kasutavad keeleloomes eestikeelsetest enam kahes keeles sarnaseid käänamis- ja pööramismalle. Niisiis osutavad erinevad uurimused, et keeltevahelisel sarnasusel on oluline roll soomlaste eesti keele ja eestlaste soome keele kasutuses, kuid soomlased on seejuures eestlastest altimad toetuma eesti ja soome keele sarnasusele.

4. Eesti ja soome keele kasutusväljad

Ränne ei ole kunagi eraldiseisev nähtus, vaid mõjutatud poliitilistest, majanduslikest ja sotsiaalsetest põhjustest (Eamets & Philips 2004). Eesti ja Soome puhul on rände tõuke- ja tõmbefaktorid ning põhjused erinevad. Eestlaste peamised Soome emigreerumise põhjused 1990. aastatel ja 2000. aastate alguses on olnud etniline tagasiränne, abiellumine ja perede ühinemine (Pohjanpää *et al.* 2003; Liebkind *et al.* 2004), pärast Euroopa Liiduga ühinemist kasvas oluliselt töö- ja õpiränne (Praakli 2009, 75), aga ka pendelränne (Vanala 2012). Soomlaste Eestisse emigreerumise põhjustena on toodud välja õppimine, töö ja vanaduspäevade veetmine, toetavate teguritena argielu sujuvus, bürokraatia vähesus ja madalam hinnatase võrreldes Soomega (Moorats 2017, 30). Eesti ja Soome keelelist ja kultuurilist lähedust on mainitud rännet soodustava tegurina mõlema maa puhul (vt nt Praakli 2009, 75; Moorats 2017, 31). Keelte ja kultuuride sarnasus võimaldab hõlpsamini luua vastastikuseid kontakte ning muudab naabermaal kohanemise ja ühiskonda lõimumise võrreldes muude maadega psühholoogiliselt valutumaks. Samas mõjutab keelte sarnasus lähte- ja sihtkeele kasutusvalikuid, sest kahe keele vaheline ühisosa on võrreldes geneetiliselt või tüpoloogiliselt kaugemate keeltega suurem.

Soome emigreerunud eestlaste keelekasutust pere sees, töökohas, ametlikes institutsioonides ja suhtlusvõrgustikes on analüüsitud Tampere eesti kogukonna näitel (Praakli 2009, 77–86) ja Euroopa Komisjoni rahastatud rahvus- ja valdkondadevahelise teadusuuringu „European Language Diversity for All“ (ELDIA) raames (Praakli 2017). Uurimuse põhjal mõjutab peresiseseid keelevalikuid kõige enam rahvus. Peredes, kus mõlemad abikaasad on eestlased, on omavaheline põhisuhtluskeel eesti keel, kui välja arvata teatud vestlussituatsioonides eri põhjustel toimuvad vähesed üleminekud soome keelele. Soome elementide ülekanne vestluse põhikeelde eesti keelde ehk koodivahetus toimub nii suulises (Praakli 2009) kui kirjalikus (Praakli 2016) suhtluses valdavalt leksikaalsel tasandil ja hõlmab peamiselt institutsionaalset sõnavara (*maistraatti, poliisi*), tänamis- ja palumis- ning tervitus- ja hüvastijätuvormeleid, hüüd- (*heippa, kiitos, moi* jne) ja vandesõnu (*perkele*) (Praakli 2017, 34).

Eesti-soome segaperedes on suhtluskeele valik heterogeensem, kuid suhtluskeelena domineerib siiski enamuskeelena soome keel. Eesti keel, asukohamaa vähemuskeel toimib suhtluskeelena juhul, kui ka soomlasest abikaasa oskab eesti keelt, tal on kogemus ja

kontaktid Eestiga ning ta suhtub positiivselt Eestisse. Koduse suhtluskeele valikut mõjutab ka Soome elama asumise aeg: 1990. aastatel saabunud kalduvad eelistama kodukeelena soome, hiljem saabunud eesti keelt. Teise põlvkonnaga suheldes kasutab enamik eesti vanematest eesti keelt, rakendades teadlikult põhimõtet „üks vanem – üks keel“ või kasutades peresisese suhtluskeelena eesti keelt ka siis, kui teine vanematest on soomlane.

Kakskeelse lapse keelelise arengu nurgakivi on kakskeelsuse järkjärguline teadvustamine ja selle tulemusena keelte eristamine (Hassinen 2002; vt ka Teiss 2006, 2007; Jokela & Paulsen 2009). Olukorras, kus vanemad järgisid laste kakskeelsust arendades järjekindlalt põhimõtet „üks vanem – üks keel“, ilmnes, et eesti-soome segavorme esines laste kõnes enam kui muude keelepaaride puhul (nt inglise-saksa, inglise-prantsuse, inglise-norra, inglise-eesti), segavormid ilmusid laste keelde hiljem ja nende kasutusperiood kestis kauem. Kolmandal eluaastal vähenes laste kõnes leksikaalsete segavormide hulk, kuid samal ajal suurenes morfofonoloogiliste ja -süntaktiliste segavormide kasutus. See tähendab, et lapsed teadvustasid oma kakskeelsust kõigepealt sõnavara ja seejärel grammatika tasandil. Kahe keele koodide ühendamist esines nii eesti- kui soomekeelses kontekstis, kumbki keel ei domineerinud. Kahe keele arengu dünaamikat iseloomustab seegi asjaolu, et segavormide hulk vaheldus keeliti, olles suurem kord ühes, kord teises keeles. Kõige varem omandati eesti ja soome keeles sarnased, seejärel kahes keeles erinevad jooned. Kõige kauem säilisid segavormid selliste keelendite puhul, mis eesti ja soome keeles osaliselt kattuvad, pealtnäha sarnaste, kuid siiski tähenduselt erinevate sõnade ja grammatiliste konstruktsioonide puhul.

Peresisesed keelevalikud võivad aja jooksul muutuda ja eesti keel asenduda peamiselt teise põlvkonna eestvõttel soome keelega. Mida noorem lapses peres on, seda tõenäolisemalt tuleb soome keel kooli ja sõprade kaudu ka koju (Tarnanen & Suni 2005, 16). Omavahelises suhtluses kasutab teine põlvkond enamasti soome keelt.

Töökohas on valdavalt kasutusel soome keel, kuid esineb ka eesti keelt suhtluses nii eestlastest kui soomlastest kolleegidega või klientidega. Seejuures on soome keel pigem formaalse ja eesti keel informaalsete suhtluskeele rollis. Oma ettevõttes töötavate eestlaste keelevalikud määrab enamasti klientide etniline taust. Ametlikes institutsioonides nagu tööhõiveamet, maksuamet, pank ning erinevate teenuste puhul on suhtluskeel eranditult soome keel.

Suhtlusvõrgustikes ja lähikontaktides seevastu kasutatakse valdavalt eesti keelt, kuid teised vestluspartnerid, vestlussituatsioon ja -teema määravad sageli valiku eesti ja soome keele

vahel. Näiteks olukorras, mil vestluspartnerite hulgas on neid, kes eesti keelt ei oska, kasutatakse viisakusest soome keelt. Eesti-soome abieludele on iseloomulik väiksem eestikeelsete ja suurem soomekeelsete kontaktide hulk. Soomekeelsemad on ka nende eestlaste võrgustikud, kes oskasid soome keelt juba enne Soome elama asumist või omandasid soome keele ümbritsevast keskkonnast. Mitmete uurimuste tulemused (Pohjanpää *et al.* 2003; Liebkind *et al.* 2004; Tarnanen & Suni 2005) osutavad, et vaid üksikjuhtudel ei kuulu eestlased soomlaste suhtlusvõrgustikesse, pooltel eestlastel on kõik või enamik sõpradest soomlased. Praakli uurimuse põhjal (2009, 86) osutasid Soome eestlased seega keelekasutuselt üsna heterogeenseteks ega moodustanud ühtset vähemusrühma.

Ka Eestisse asunud soomlaste puhul tõdetakse (Moorats 2017, 31), et sisseränderühmana iseloomustab neid keelte ja kultuuride sarnasusest tulenev sujuvam lõimumine Eesti ühiskonda. Huvi eesti keele ja kultuuri vastu võibki olla Eestisse kolimise algne tõukejõud, mis viib lõpuks õppimiseni Eesti kõrgkoolis. Kuigi kõik uurimuses osalejad eesti keelt ei osanud, rõhutati vastustes intervjuuküsimusele eesti keele oskamise vajaduse kohta, et ilma keeleoskusega on raske leida lähedasi kontakte eestlastega, ühineda suhtlusvõrgustikega ning mõista eesti ühiskonda ja kultuuri. Keeleoskuse olemasolul aetakse argiasjad nagu arsti vastuvõtul, poes ja raamatukogus käimine, igapäevasuhtlus eestlastega eesti keeles. Kõik vastajad rõhutasid ka, et eesti keele oskamine muudab eestlaste suhtumise neisse positiivseks (Moorats 2017, 33):

„Oli tavallaan pakko oppia (viron) kieltä, koska aluksi mulla ei ollut mitään, sit oli vähän sellainen yksinäinen tunne. Nykyisin puhun hyvin viroa, se helpottaa tosi paljon. Vaikka englannilla pärjäisi, niin ihmisten suhtautuminen on aivan erilainen, kun puhuu viroa. Kaikki on yllättyneitä – suomalainen on muuttanut tänne asumaan ja puhuu viroa.“

„Oli omamoodi sundus õppida (eesti) keelt, sest alguses mul ei olnud midagi, siis oli natuke selline üksildane tunne. Praegu räägin hästi eesti keelt, see lihtsustab tõesti palju. Olgugi, et inglise keelega tuleks toime, on inimeste suhtumine hoopis teistsugune, kui räägid eesti keelt. Kõik on üllatunud – soomlane on kolinud siia elama ja räägib eesti keelt.“

Eestlased ei pea seega soomlaste eesti keele oskust Eestis nii enesestmõistetavaks, kui peetakse eestlaste soome keele oskust Soomes. Eestis elavad soomlased kasutavadki igapäevasuhtluses soome keelt eesti keelest rohkem ning enamik nende tuttavatest ja

sõpradest on soomlased. Soomekeelsetes suhtlusvõrgustikes osalemine annab gruppi kuuluvuse tunde, mille aluseks on ühine emakeel ja asjaolu, et kõik osalejad on Eestis sisserändajad. Siiski märkisid needki vastajad, kes eesti keelt aktiivselt ei kasuta, et saavad eesti keelest aru. Eestlastega kontakte looma ja suhtlusvõrgustikes osalema on altimad need, kes on Eestisse elama asunud oma soovide ja huvide ajel, samas kui töö või abiellumise tõttu tulnud piirduvad enam vanade lähikontaktidega (Hyvönen 2009, 75) ja võivad end seetõttu ka sagedamini üksikuna tunda (Moorats 2017, 32). Eestlastega abielus olevad vastajad tõdesid, et on just abielusuhte kaudu tutvunud põhjalikumalt eesti kultuuri ja ühiskonnaga ning mõistavad seda paremini.

Seega võib Eestis elavate soomlaste intervjuude põhjal väita, et need, kes oskavad hästi eesti keelt, peavad seda Eestis elades oluliseks eeliseks. Samas need, kelle eesti keele oskus on tagasihoidlikum või kes ei oska eesti keelt üldse, ei tunne, et see mõjutaks nende elu kuidagi negatiivselt, sest nende suhtlusvõrgustikud koosnevad peaauglikult soomlastest.

5. Retseptiivse mitmekeelsuse võimalikkusest ja vajadusest eesti-soome suhtluses

Lähedaste sugulaskeelte puhul ulatub keelesüsteemide sarnasus määrani, mis võimaldab sihtkeelt vähemalt osaliselt mõista ilma seda keelt õppimata või märkimisväärse keelekasutuskogemusega. Keeltevahelisel sarnasusel põhineb mitmes Euroopa piirkonnas (näiteks rootsi, taani, norra ja islandi keel Skandinaavias, saksa, hollandi ja friisi, tšehhi, slovakkia ja sorbi keel, romaani keeled) suhtluses ulatuslikult kasutusel olev retseptiivne mitmekeelsus. Tegemist on suhtlusviisiga, mille korral vestluses osalejad kõnelevad oma emakeeles ja keeltevahelise sarnasuse toel mõistavad kaasvestleja keelt (Zeevaert & ten Thije 2007). Kaasvestleja keele produktiivne oskus võib seejuures olla väga erinev, ka lausa olematu või väga tagasihoidlik. Uurimistulemused (Hendriks & van Mulken 2015) osutavad, et selline suhtlemine on tõhusam ja täpsem kui mõlema osapoole suhtlemine ühe osaleja emakeeles isegi juhul, kui teine osapool oskab seda keelt väga hästi, või inglise keele kasutamine *lingua franca*'na.

Kuigi eesti ja soome keel ei ole sõnavara poolest nii sarnased kui näiteks Skandinaavia keeled², loob keelesüsteemide sarnasus hea eelduse vastastikuseks mõistmiseks ka siis, kui kaasvestleja keelt ei osata. Kuigi inglise keele võidukäik üldtunnustatud suhtlemiskeelena on viimasel ajal muutnud noorema põlvkonna suhtlemiskäitumist, on eestlaste ja soomlaste igapäevasuhtlemises retseptiivse mitmekeelsuse põhimõtteid järgiv traditsioon pikaajaline ja tavapärane. Mõlemas keeles on ulatuslikult ainet, mida on võimalik mõista oma keele põhjal, pealegi sujub igapäevasuhtluses kommunikatsioon ilma kõiki detaile täpselt mõistmata. Eesti ja soome keele vastastikust mõistmist käsitlevad uurimused (Härmävaara 2013; 2014) näitavadki, et eestlased ja soomlased loovad rühmavestluses ühist suhtluskoodi, ühendades mõlema keele elemente ja kasutades võrdlevaid teadmisi keelte häälduse, morfoloogia ja sõnavara kohta. Kahe keele segavormide kasutamine sama suhtlusvooru sees osutus ulatuslikumaks kui Skandinaavia keelte puhul. Selliste kompromisskeelendite eesmärk ei ole ainult vastastikune mõistmine, vaid ka keelega mängimine ja mitmekeelse rühmaidentiteedi loomine. Keelte sarnasusest ollakse seega vägagi teadlikud, nagu ka võimalikest riskisõnadest, valesõpradest, mille pindmise sarnasuse taga peitub eri tähendus. (Härmävaara 2013, 82) Keelte tegelik sarnasus ei ole mõistagi suhtluspartnerite kasutuses vahetult, vaid osalejad tõlgendavad öeldut ja vastavad sellele tuginedes tunnetatud ja oletatavale sarnasusele (Ringbom 2007; Kaivapalu & Muikku-Werner 2010). Selleks, et retseptiivse mitmekeelsuse põhimõtte teostuks, peavad osalejad olema sellest teadlikud ja nõus seda põhimõtet kasutama (Braunmüller & Zeewaert 2001, 2–5; Ribbert & ten Thije 2007, 78). Mitmekeelne kommunikatsioon on nähtusena tunduvalt laiem kui keeltevahelise sarnasuse tunnetamine ja suhtluse kvaliteet võib vastastikust mõistmist oluliselt suurendada. Kuigi osundatud uurimuses ei põhjustanud eesti ja soome keele kasutamine retseptiivse mitmekeelsuse põhimõtete järgi arusaamisprobleeme, on päris tõrgeteta mõistmiseks siiski vajalik kaasvestleja keele produktiivne oskus (Härmävaara 2014: 239).

6. Järeldused ja kokkuvõte

² Wilbert Heeringa seni avaldamata uurimuse põhjal on saja sagedasema sõna hulgas eesti ja soome ühist päritolu sõnu sama palju kui rootsi ja inglise keele ühist päritolu sõnu ehk umbes 30%.

Eesti ja Soome keelelist ja kultuurilist sarnasust on mõlema maa puhul nimetatud rännet soodustava tegurina: vastastikuste kontaktide loomine ja ühiskonda lõimumine on psühholoogiliselt hõlpsam. Eestlaste ja soomlaste tiheda suhtlemise eri vormide alustala on kahtlemata keelesugulusest tulenev keelte sarnasus, mis võimaldab arvestatavat osa naabrite keelest mõista ilma eelneva õppimise ja varasema kokkupuuteta. Lähedase sugulaskeele mõistmine põhineb keeltevahelise sarnasuse tunnetamisel: keelekasutaja jaoks ei ole oluline mitte ainult keelendite tegelik sarnasus, vaid see, mida ja kuidas ta sarnasena tajub.

Keeltevahelise sarnasuse tajumine on väga individuaalne, sõltub keelekasutaja isiksuseomadustest ja varasematest kogemustest ning nii on ka eeldused uue keele mõistmiseks ja loomeks erinevad. Naabermaa keele oskuse tase määrab seal elades paljuski, milliseks kujunevad suhtlusvõrgustikud ja kuidas säilib või muutub identiteet.

Eestlased ja soomlased ei tunneta kahe sugulaskeele sarnasust siiski päris ühtmoodi. Soomlased on eestlastest altimad eesti ja soome keele sarnasust tajuma nii teadvustatud kui ka teadvustamata tunnetamise korral tänu teadlikkusele oma emakeele ulatuslikumast sotsiaalsest, geograafilisest ja ajaloolisest varieerumisest. Keeltevahelise sarnasuse parem tunnetamine aitab omakorda kaasa paremale arusaamisele terviktekstist ning eesti ja soome keeles sarnaste keelendite enamale kasutamisele keeleloomes. Keelte sarnasus mõjutab ka eesti-soome kakskeelsete laste keelelist arengut: kõige varem omandatakse eesti ja soome keeles sarnased, seejärel erinevad jooned. Kõige kauem säilivad segavormid kahes keeles osaliselt kattuvate või väliselt sarnaste, kuid tähenduselt erinevate keelendite korral.

Eesti ja soome keele sarnasus ja eriti selle tunnetamine loob soodsa pinnase retseptiivsele mitmekeelsusele, suhtlemisviisile, mille vältel kasutavad vestluses osalejad oma emakeelt ja mõistavad selle, muude varem õpitud keelte ning üldteadmiste põhjal kaasvestlejat, ilma et produktiivne keeleoskus vältimatult vajalik oleks. Retseptiivse mitmekeelsuse põhimõtteid on põhjust eesti-soome igapäevasuhtluses senisest tunduvalt ulatuslikumalt teadvustada ja rakendada, sest see on esimene samm naabermaa keelde ja kultuuri süvenemisel. Kasutades omavahelises suhtluses esmapilgul lihtsa lahendusena näiva *lingua franca* asemel eesti ja soome keelt, toetame kahe soome-ugri rahvuskeele püsima jäämist.

Kirjandus

- Braunmüller, Kurt & Ludger Zeevaert (2001). *Semikommunikation, rezeptive Mehrsprachigkeit und verwandte Phänomene. Eine bibliographische Bestandaufnahme*. Hamburg: Universität Hamburg, Sonderforschungsbereich Mehrsprachigkeit.
- Eamets, Raul & Kaia Philips (2004). *Tööjõu vaba liikumine Euroopa Liidus ja selle mõju Eesti tööturul*. Tartu: Tartu Ülikool.
- Hassinen, Sirje (2002). *Simultaaninen kaksikielisyys. Läheiset sukukielet viro ja suomi rinnakkain*. Oulu: Oulun yliopisto.
- Hendriks, Berna & Margot van Mulken (2015). Effective communication modes in multilingual encounters: Comparing alternatives in Computer Mediated Communication. *Multilingua* 36 (1), 89–111.
- Härmävaara, Hanna-Ilona (2013). Kielten samankaltaisuus monikielisen suomalais-virolaisen vuorovaikutuksen resurssina. *Lähivõrdlusi. Lähivertailuja* 23, 60–88.
- Härmävaara, Hanna-Ilona (2014). Facilitating mutual understanding in everyday interaction between Finns and Estonians. *Applied Linguistics Review* 5 (1), 211–245.
- Hyvönen, Heli (2009). *Lähellä mutta niin kaukana. Tutkimus naisten muuttoliikkeestä Suomen ja uudelleen itsenäistyneen Viron välillä*. Helsinki: VL-Markkinointi Oy.
- Jiang, Nan (2012). *Conducting Reaction Time Research in Second Language Studies*. New York and London: Routledge.
- Jokela, Hanna & Paulsen, Geda (2009). Võtke minust eesmärki! Monikielinen lapsi rakenteita yhdistämässä. *Lähivõrdlusi. Lähivertailuja* 19, 61–75.
- Jõerüüt, Jaak & Esko Ollila (2003). *Eesti ja Soome Euroopa Liidus. Soovitused*. http://www.vm.ee/sites/default/files/content-editors/web-static/437/Eesti_soome_%20ek.pdf. Viimati külastatud 5.2.2018.
- Kaivapalu, Annekatrin (2015). Eesti ja soome keele vastastikune mõistmine üksiksõna- ja tekstitasandil: lingvistilised tegurid, mõistmisprotsess ja sümmeetria. *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat*, 55–74.

Kaivapalu, Annekatrin & Pille Eslon (2011). Onko lähisukukielen vaikutus suomen ja viron omaksumiseen symmetristä? Korpuspohjaisen tutkimuksen tuloksia ja haasteita. *Lähivõrdlusi. Lähivertailuja* 21, 132–153.

Kaivapalu, Annekatrin & Maisa Martin (2014). Measuring Perceptions of Cross-Linguistic Similarity between Closely Related Languages: Finnish and Estonian Noun Morphology as a Testing Ground. Heli Paulasto, Lea Meriläinen, Helka Riionheimo & Maria Kok (eds.), *Language Contacts at the Crossroads of Disciplines*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing, 283–318.

Kaivapalu, Annekatrin & Maisa Martin (2015). Kuidas mõjutab emakeel keeltevahelise sarnasuse tunnetamist. *Emakeele Seltsi aastaraamat* 60, 74–100.

Kaivapalu, Annekatrin & Maisa Martin (2017). Percieved similarity between related languages: strings of letters or morphological units? *Nordic Journal of Linguistics* 40 (2), 149–174.

Kaivapalu, Annekatrin & Pirkko Muikku-Werner (2010). Reseptiivinen monikielisyys: miten suomenkielinen oppija ymmärtää viroa äidinkiellensä pohjalta? *Lähivõrdlusi. Lähivertailuja* 20, 68–96.

Latomaa, Sirkku (2018). *Oman äidinkielen opetus: nykytilanne ja tulevaisuus*. Esitelmä opetus- ja kulttuuriministeriön seminaarissa koskien kielivaranon monipuolisuutta ja kielitaidon kehittämistarpeita 24.8.2017.

Liebkind, Karmela, Simo Mannila, Inga Jasinskaja-Lahti, Magdalena Jaakkola, Eve Kyntäjä & Anni Reuter (2004). *Venäläinen, virolainen, suomalainen. Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen*. Helsinki: Gaudeamus.

Moorats, Laura (2017). *Suomalaisten siirtolaisuudesta uudelleen itsenäistyneeseen Viroon*. Bakkalaureustutkielma. Tallinna: Tallinnan yliopisto.

Muikku-Werner, Pirkko (2013). Vironkielisen tekstin ymmärtäminen suomen kielen pohjalta. *Lähivõrdlusi. Lähivertailuja* 23, 210–237.

Okk, Gunnar & Jaakko Blomberg (2008). *Eesti ja Soome koostöö võimalused*.

http://www.vm.ee/sites/default/files/content-editors/web-static/437/Eesti_Soome_koostoo_online.pdf. Viimati külastatud 5.2.2018.

Pohjanpää, Kirsti, Seppo Paananen & Mauri Nieminen (2003). *Maahanmuuttajien elinolot. Venäläisten, virolaisten, somalialaisten ja vietnamilaisten elämää Suomessa 2002*. Elinolot 2003: 1. Helsinki: Tilastokeskus.

Praakli, Kristiina (2009). *Esimese põlvkonna Soome eestlaste kakskeelne keelekasutus ja koodikopeerimine*. Tartu: Tartu Ülikool.

Praakli, Kristiina (2016). Koodivahetuse mitu nägu. – Reili Argus & Anna Verschik (toim), *Keelekontaktide ja mitmekeelsuse keelelised, sotsiaalsed ja kognitiivsed aspektid. Philologia Estonica Tallinnensis* 1. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus, 126–151.

Praakli, Kristiina (2017). *Eesti keel Soomes. ELDIA uuringuaruanne*. Studies in European Language Diversity 29.2. Mainz, Wien, Helsinki, Tartu, Mariehamn, Oulu, Maribor. <https://services.phaidra.univie.ac.at/api/object/o:591057/diss/Content/get>. Viimati külastatud 7.6.2018.

PRÕK (2011). *Põhikooli riiklik õppekava*. <https://www.riigiteataja.ee/akt/129082014020> . Viimati külastatud 15.2.2018.

Pärismaa, Sirje (2018). Kas paneme Soome silla tugevuse proovile? *Õpetajate Leht* 9.3.2018. <http://opleht.ee/2018/03/kas-paneme-soome-silla-tugevuse-proovile/>. Viimati külastatud 9.3.2018.

Remes, Hannu (2009). *Muodot kontrastissa. Suomen ja viron vertailevaa taivutusmorfologiaa*. Oulu: Oulun yliopisto.

Ribbert, Anne & Jan D. ten Thije (2007). Receptive multilingualism in Dutch-German intercultural team cooperation. Jan D. ten Thije & Ludger Zeevaert (eds.), *Receptive Multilingualism: Linguistic analyses, language policies and didactic concepts*. Amsterdam: John Benjamins, 73–102.

Ringbom, Håkan (2007). *Cross-linguistic Similarity in Foreign Language Learning*. Clevedon: Multilingual Matters LTD.

Simmul, Liis (2017). *Võõrkeelte oskuse roll tööturul*. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium. https://www.hm.ee/sites/default/files/uuringud/keelteoskuse_roll_tooturul_veebr2018.pdf . Viimati külastatud 27.2.2018.

SKAR (1997). *Soome keele aineraamat. Rootsi keele aineraamat*. Tallinn: Haridusministeerium.

Zeevaert, Ludger & Jan D. ten Thije (2007). Introduction. Jan D. ten Thije & Ludger Zeevaert (eds.), *Receptive Multilingualism: Linguistic analyses, language policies and didactic concepts*. Amsterdam: John Benjamins, 1–21.

Tarnanen, Mirja & Minna Suni (2005). Maahanmuuttajien kieliympäristö ja kielitaito. Seppo Paananen (toim), *Maahanmuuttajien elämää Suomessa*. Helsinki: Tilastokeskus, 9–21.

Teiss, Kristiina (2006). Suhtlusstrateegiad eesti-soome kakskeelsust omandava lapse segakoodis. – *Eesti Rakenduslingvistika Ühingu aastaraamat 2*, 251–269.

Teiss, Kristiina (2007). Varhaislapsuuden merkitys oman äidinkielen ylläpitämisessä ja kaksikieliseksi kehitymisessä. – Sirkku Latomaa (toim), *Oma kieli kullin kallis. Opas oman äidinkielen opetukseen*. Opetushallitus. Helsinki: Edita Prima OY, 16–26.

Tender, Tõnu & Sven-Erik Soosaar (2017). Eesti-soome keelesild XXI sajandil. *Keel ja Kirjandus* 10, 753–770.

Siilivask, Kadri (2018). Viron ja suomen taivutusmorfologian samankaltaisuuden tiedostamaton havaitseminen. Maisterintutkielma. Tallinnan yliopisto, humanistinen tiedekunta.

Vanala, Hanna-Liina (2012). Koti Virossa, työ Suomessa. Tutkimus Suomessa työssäkäyvien virolaisten yllirajaisesta arjesta kahden maan välillä. Pro-gradu tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Õis, Ülle (2014). 6.–8. klasside õpilaste soome keele õppimise motivatsioon ja soome keele õppes kasutatavad enesemotiveerimise strateegiad. Magistritöö. Tallinn: Tallinna Ülikool.